

2. Звіт Громадської організації «Південна стратегія розвитку» про реалізацію гуманітарних та ГО «Південна стратегія розвитку» URL : <https://www.sds.ngo/uk>

3. Kormyshkina, I. (2025). Ensuring food security in communities amid wartime challenges. *Ekonomika APK*, 32(3), 31-43. DOI: <https://doi.org/10.32317/ekon.apk/3.2025.31>

Abstract: The article examines the issues of ensuring food security in the deoccupied and frontline territories of Southern Ukraine in the context of the destruction of agricultural infrastructure and disruption of logistics chains. The key role of public organizations in supporting microfarming as a basic mechanism for restoring local food systems is substantiated. The tools of institutional, financial, logistical and educational support for households that facilitate their transition to self-sufficiency are analyzed. It is proven that the “baseline scenario” strategy ensures the transformation of beneficiaries into independent economic entities and increases the long-term sustainability of communities.

Keywords: microfarming, deoccupied territories, public organizations, adaptive management, humanitarian aid, exit strategy, agricultural hubs, self-sufficiency.

УДК 332.1:338.439.053:355.01(477)

DOI 10.31521/978-617-7149-94-0-149

ФОРМУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ СТІЙКОСТІ ПРИФРОНТОВИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключник А.В., д-р екон. наук, професорка
Миколаївський національний аграрний університет
<https://orcid.org/0000-0001-6012-6666>

Анотація: У роботі досліджено формування продовольчої стійкості прифронтових територіальних громад України в умовах війни. Визначено основні загрози, зокрема руйнування інфраструктури, порушення логістики та скорочення аграрного виробництва. Обґрунтовано роль локального виробництва, коротких ланцюгів постачання та соціального капіталу у забезпеченні продовольчої стабільності. Доведено, що продовольча стійкість є ключовим елементом національної безпеки та потребує комплексного підходу до її формування.

Ключові слова. Продовольча стійкість, продовольча безпека, прифронтові громади, національна безпека, аграрний сектор, війна в Україні, локальне виробництво, короткі ланцюги постачання, соціальний капітал, територіальні громади.

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України особливої актуальності набуває проблема забезпечення продовольчої стійкості прифронтових територіальних громад. Ці громади перебувають у зоні підвищених безпекових ризиків, що обумовлено руйнуванням інфраструктури, мінуванням сільськогосподарських угідь, порушенням логістичних ланцюгів постачання та обмеженим доступом до ресурсів виробництва. У таких умовах продовольча стійкість виступає не лише економічною категорією, а й критично важливим елементом національної безпеки та соціальної стабільності.

Продовольча стійкість територіальних громад визначається як здатність локальних соціально-економічних систем забезпечувати населення достатньою кількістю безпечних, якісних та доступних продуктів харчування навіть за умов кризових потрясінь. Вона передбачає наявність ефективних механізмів виробництва, зберігання, розподілу та споживання продовольства на місцевому рівні, а також спроможність адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Згідно з підходами Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), продовольча безпека базується на чотирьох ключових складових: фізичній наявності продовольства, економічній доступності, належній якості та стабільності постачання (FAO, 2023). У прифронтових громадах України всі ці складові зазнали суттєвих порушень. Руйнування аграрної інфраструктури, скорочення виробничих потужностей, підвищення вартості логістики та ризику безпеки призвели до зниження рівня продовольчого забезпечення населення.

Особливо гостро ці процеси проявляються у громадах Миколаївської, Херсонської, Харківської та Донецької областей, де сільськогосподарське виробництво зазнало значних втрат. Зокрема, через мінування земель та пошкодження зрошувальних систем частина аграрних підприємств була змушена або скоротити обсяги виробництва, або повністю змінити структуру діяльності. Це створило передумови для формування нових моделей локального продовольчого забезпечення.

Важливим напрямом адаптації є розвиток локального агровиробництва, зокрема овочівництва та дрібного фермерства. У прифронтових громадах поступово формується тенденція до переходу від залежності від зовнішніх поставок до внутрішнього забезпечення базових потреб населення. Це проявляється у створенні тепличних господарств, фермерських кооперативів, міських та приміських агропроектів, а також у розвитку коротких ланцюгів постачання «виробник–споживач».

Окрему роль у формуванні продовольчої стійкості відіграє розвиток коротких ланцюгів постачання. Вони забезпечують скорочення часу доставки продукції, зменшення витрат на транспортування та підвищення якості продуктів. Крім того, локальні ринки сприяють формуванню прямої взаємодії між виробниками та споживачами, що підвищує довіру та прозорість продовольчої системи.

Важливим чинником продовольчої стійкості є також соціальний капітал громад. У прифронтових умовах він проявляється через розвиток волонтерських ініціатив, взаємодопомоги, кооперації між місцевою владою, бізнесом та населенням. Саме мережі довіри та горизонтальні зв'язки дозволяють оперативно реагувати на кризові ситуації та забезпечувати найуразливіші категорії населення продовольством.

Окрім того, значну роль відіграє державна політика у сфері підтримки аграрного сектору. Програми грантової підтримки фермерів, компенсації втрат, стимулювання тепличного господарства та розвиток інфраструктури зберігання продукції є важливими інструментами забезпечення продовольчої стабільності. У поєднанні з міжнародною допомогою ці заходи формують основу для відновлення агропродовольчого потенціалу прифронтових регіонів.

Таким чином, формування продовольчої стійкості прифронтових громад є багатовимірним процесом, що включає економічні, соціальні та управлінські компоненти. Його ефективність залежить від здатності інтегрувати локальне виробництво, забезпечити стабільні логістичні зв'язки та активізувати внутрішні ресурси громад.

У підсумку можна зазначити, що продовольча стійкість у прифронтових громадах виступає не лише інструментом забезпечення базових потреб населення, але й стратегічним елементом національної безпеки. Її розвиток потребує системного підходу, що поєднує державне управління, місцеву ініціативу, розвиток бізнесу та міжнародну підтримку.

Список використаних джерел

1. FAO. *The State of Food Security and Nutrition in the World 2023*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2023. URL: <https://www.fao.org/publications/sofi/2023/en/> (дата звернення: 04.05.2026).
2. Кравченко Ю. Продовольча безпека України в умовах війни: виклики та стратегічні пріоритети. 2025. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economiclaw/article/view/20553> (дата звернення: 04.05.2026).
3. Охріменко О. Війна та глобальна продовольча криза: наслідки та шляхи подолання. 2022. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/264629> (дата звернення: 04.05.2026).
4. Stashkevych I. Assessment of food security in Ukraine under war conditions. 2026. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6068> (дата звернення: 04.05.2026).
5. Nosratabadi S., et al. Social capital contributions to food security. 2020. URL: <https://arxiv.org/abs/2012.03606> (дата звернення: 04.05.2026).

Abstract: The study examines the formation of food resilience of frontline territorial communities in Ukraine under wartime conditions. The main threats are identified, including infrastructure destruction, disruption of logistics, and a decline in agricultural production. The role of local production, short supply chains, and social capital in ensuring food stability is substantiated. It is proven that food resilience is a key element of national security and requires a comprehensive approach to its development.

Keywords. Food resilience, food security, frontline communities, national security, agricultural sector, war in Ukraine, local production, short supply chains, social capital, territorial communities.